

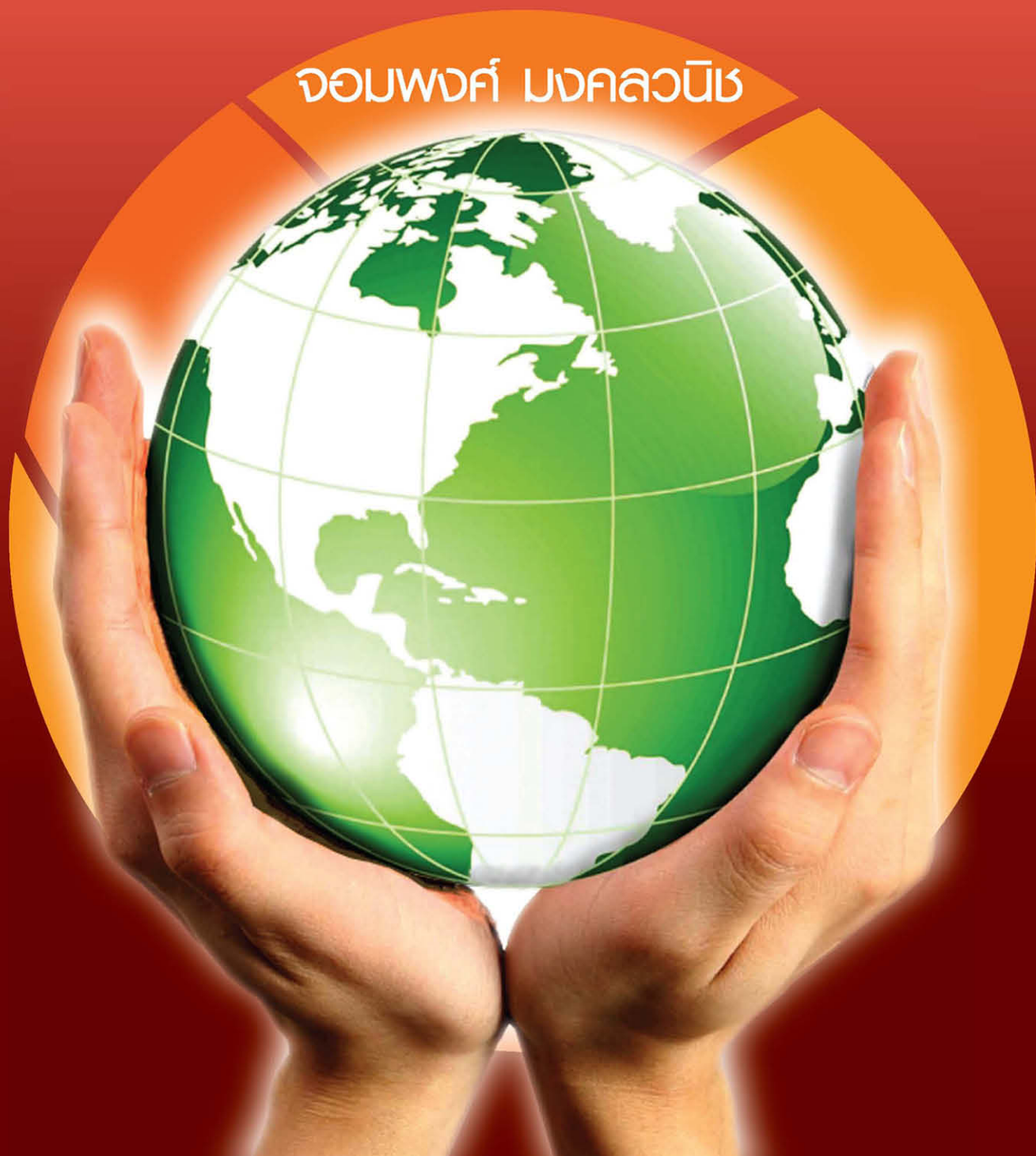
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่

2

การบริหารองค์การ และบุคลากรทางการศึกษา

จอมพงศ์ มงคลวนิช

การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา

Administration of Educational
Organization and Personnel

การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา Administration of Educational Organization and Personnel

จอมพงศ์ มงคลวนิช

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2556

210.-

จอมพงศ์ มงคลวนิช

การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา / จอมพงศ์ มงคลวนิช

1. การบริหารการศึกษา. 2. บุคลากรทางการศึกษา. 3. การบริหารงานบุคคล.

371.2

ISBN 978-974-03-2958-9

สพจ. 1622/2

ศูนย์ข่าววิชาการ ผู้สังคม
www.ChulaPress.com
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2555

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2556

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดทำนาย ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.เนเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

รัตนธิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

CALL CENTER (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

เครือข่าย

ศูนย์หนังสือ ม.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย โทร. 0-5391-7020-4 โทรสาร 0-5391-7025

ศูนย์หนังสือ ม.วลัยลักษณ์ จ.นครศรีธรรมราช โทร. 0-7567-3648-51 โทรสาร 0-7567-3652

ร้านหนังสือดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) รามคำแหง 43/1 โทร. 0-2538-2573 โทรสาร 0-2539-7091

ศูนย์หนังสือ ม.ราชภัฏเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ โทร. 0-5377-6000

ศูนย์หนังสือ ม.อุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี โทร. 0-4535-3140, 0-4528-8400-3 ต่อ 1803
โทรสาร 0-4535-3145

ศูนย์หนังสือ ม.ราชภัฏสุราษฎร์ธานี จ.สุราษฎร์ธานี โทร. 0-7735-5466, 0-7791-3333 โทรสาร 0-7735-5468

ศูนย์หนังสือเทคโนโลยีโออาร์พีซี จ.ระยอง โทร. 0-3889-9130-2 ต่อ 331 โทรสาร 0-3889-9130 ต่อ 301

ศูนย์หนังสือ ม.ราชภัฏเทพสตรี จ.ลพบุรี โทร. 0-3642-7485-93

ร้านค้า, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อแผนกขายส่ง สาขารัตนธิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9

โทรสาร 0-2950-5405

กองบรรณาธิการ : ทศนีย์ ผิวขำ

พิสูจน์อักษร : จุฑามาศ ตั้งจิตพิชัย

ออกแบบปก : อาจารย์แสวง สุขกมล

ออกแบบรูปเล่ม : ณรงค์ศักดิ์ ดรุณศรี โทร. 08-9910-6886

พิมพ์ที่ : บริษัทวี.พรินท์ (1991) จำกัด โทร. 0-2451-3010 โทรสาร 0-2451-3014

คำนำครั้งที่ 2

ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Theory of Evolution) ของ Charles Darwin เสนอแนวคิดที่ว่า ผู้ที่เข้มแข็งและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้นที่สามารถอยู่รอดและดำรงเผ่าพันธุ์ได้ เช่นเดียวกับองค์การและสถานศึกษาที่จำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับบริบท เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคสมัยปัจจุบัน

การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา (Administration of Educational Organization and Personnel) จึงเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ขององค์การทางการศึกษาและสถานศึกษาควรศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ความรู้ ทักษะ และความเข้าใจในการกำหนดทิศทาง ตลอดจนดำเนินการบริหารองค์การสถานศึกษาและงานด้านบุคลากร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของทุกองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หนังสือการบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษาเล่มนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดหลักการ และทฤษฎีที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและองค์การทางการศึกษา การบริหารและพัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม วัฒนธรรมองค์การ และองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและสามารถปรับใช้เพื่อพัฒนาองค์การและสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 ตลอดจนผู้เขียนตำราและงานวิชาการที่ผู้เขียนใช้อ้างอิง ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือการบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษาเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน เพื่อนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการและความสำเร็จในการบริหารการศึกษาและการพัฒนาองค์การและสถานศึกษาต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.จอมพงศ์ มงคลวนิช

มิถุนายน 2556

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	1
บทที่ 1	7
ทฤษฎี	9
ความหมายของทฤษฎี	9
ความสำคัญของทฤษฎี	10
องค์การ	11
ความหมายขององค์การ	11
องค์ประกอบขององค์การ	13
โครงสร้างขององค์การ	15
สถานศึกษาในฐานะองค์การทางสังคม	18
การบริหารการศึกษา	20
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	20
ความหมายของการบริหาร	21
ความหมายของการศึกษา	22
ความหมายของการบริหารการศึกษา	23
การบริหารการศึกษาเป็นศาสตร์ ศิลป์ และวิชาชีพ	24
ความแตกต่างของการบริหารการศึกษากับการบริหารอื่น ๆ	28
ภารกิจทางการบริหารการศึกษา	29
พัฒนาการของศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษา	32
ทฤษฎีการบริหารองค์การและการศึกษา	34
การบริหารแบบดั้งเดิม	35
การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์	36
การบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์	42

การบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์	45
การบริหารเชิงปริมาณ	49
การบริหารร่วมสมัย	50
การบริหารการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน	52
การบริหารองค์การทางการศึกษาเชิงกลยุทธ์	56
กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์	57
สรุป	63
คำถามท้ายบทที่ 1	65
บทที่ 2 หลักการและกระบวนการการบริหารบุคลากรทางการศึกษา	67
การจัดการทุนมนุษย์	69
ความเป็นมาของทุนมนุษย์	71
การจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์การ	72
ความพร้อมเชิงกลยุทธ์ของทุนมนุษย์	74
การบริหารบุคลากรเชิงกลยุทธ์	76
ความหมายของการบริหารบุคลากร	76
วัตถุประสงค์ของการบริหารบุคลากร	76
ความหมายของการบริหารบุคลากรเชิงกลยุทธ์	77
ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรเชิงกลยุทธ์	78
เป้าหมายของการบริหารบุคลากรเชิงกลยุทธ์	79
การกำหนดและพัฒนากลยุทธ์การบริหารบุคลากร	80
การดำเนินกลยุทธ์การบริหารบุคลากร	83
การทบทวนกลยุทธ์บริหารบุคลากร	84
กระบวนการบริหารงานบุคลากร	85
การวางแผนบุคลากร	87
การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร	91
ค่าตอบแทนบุคลากร	99
การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	102
ความหมายของการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	103
วัตถุประสงค์ของการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	103

	หน้า
ต้นแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	104
การอํารงรักษานุคลากร	109
สรุป	111
คำถามท้ายบทที่ 2	112
บทที่ 3 การพัฒนานุคลากรทางการศึกษา	113
ความหมาย ความสําคัญ กระบวนการและรูปแบบการพัฒนานุคลากร	
ทางการศึกษา	115
ความหมายของการพัฒนานุคลากรทางการศึกษา	115
ความสําคัญของการพัฒนานุคลากรทางการศึกษา	116
กระบวนการพัฒนานุคลากร	117
รูปแบบของการพัฒนานุคลากรทางการศึกษา	119
การฝึกอบรมบุคลากร	120
ความหมายของการฝึกอบรม	120
ความสําคัญของการฝึกอบรม	122
วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม	124
รูปแบบของการฝึกอบรม	126
การนิเทศการสอน	130
ความหมายของการนิเทศการสอน	130
วัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอน	131
หลักการนิเทศการสอน	132
กระบวนการนิเทศการสอน	134
กิจกรรมการนิเทศการสอน	136
การสัมมนา	140
ความหมายของการสัมมนา	140
องค์ประกอบของการสัมมนา	141
การประชุมปฏิบัติการ	142
ความหมายของการประชุมปฏิบัติการ	142
องค์ประกอบในการประชุมปฏิบัติการ	143

การศึกษาดูงาน	144
ความหมายของการศึกษาดูงาน	144
ลักษณะของการศึกษาดูงานที่ดี	144
การศึกษาต่อและการศึกษาทางไกล	145
ความหมายของการศึกษาต่อ	145
วิธีพัฒนาศักยภาพโดยให้การศึกษาต่อ	146
แนวทางในการพัฒนาศักยภาพโดยการให้การศึกษาต่อ	147
สรุป	148
คำถามท้ายบทที่ 3	150
บทที่ 4	
มาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา	151
ความหมายและองค์ประกอบของมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา	153
ความหมายของมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา	153
องค์ประกอบของมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา	153
ลักษณะของวิชาชีพควบคุม	154
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ	157
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู	157
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา	160
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารการศึกษา	164
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพศึกษานิเทศก์	167
มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา	170
มาตรฐานการปฏิบัติงานของครู	170
มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบริหารการศึกษา	170
มาตรฐานการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์	171
มาตรฐานการปฏิบัติตนหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพ	171
จรรยาบรรณต่อตนเอง	172
จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ	172
จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ	172
จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	172
สรุป	173
คำถามท้ายบทที่ 4	175

	หน้า
บทที่ 5 ภาวะผู้นำทางการศึกษา	177
แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	179
ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำทางการศึกษา	179
บทบาทและภาวะผู้นำในองค์การทางการศึกษา	183
บทบาทของผู้นำทางการศึกษาในฐานะผู้บริหารการศึกษา	183
ประเภท หน้าที่ และรูปแบบของผู้นำ	189
คุณลักษณะและทักษะสำคัญของผู้นำที่ดี	194
ทฤษฎีภาวะผู้นำ	198
ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ	199
ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ	199
ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์	204
ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป	207
สรุป	210
คำถามท้ายบทที่ 5	211
บทที่ 6 แรงจูงใจและการมีส่วนร่วม	213
แรงจูงใจ	215
ความหมายของแรงจูงใจและแรงจูงใจในการทำงาน	216
แรงจูงใจในการทำงานกับการบริหารงานบุคลากร	217
ความสำคัญของแรงจูงใจ	217
กระบวนการจูงใจ	218
ประเภทของแรงจูงใจ	218
ทฤษฎีแรงจูงใจ	219
วิธีการจูงใจที่สร้างความผูกพัน	226
เทคนิคการสร้างแรงจูงใจ	227
การมีส่วนร่วม	228
ความหมายของการมีส่วนร่วม	228
ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม	228
หลักการมีส่วนร่วม	228
กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง	229

	หน้า
สรุป	231
คำถามท้ายบทที่ 6	233
บทที่ 7 พัฒนธรรมองค์การและองค์การแห่งการเรียนรู้	235
พัฒนธรรมองค์การ	237
ความหมายของพัฒนธรรมองค์การ	237
ลักษณะของพัฒนธรรมองค์การ	239
ประเภทของพัฒนธรรมองค์การ	240
กรอบความคิดของพัฒนธรรมองค์การ	244
องค์ประกอบของพัฒนธรรมองค์การ	250
การสร้างพัฒนธรรมองค์การ	252
องค์การแห่งการเรียนรู้	253
ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของความรู้	253
กระบวนการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้	260
สรุป	263
คำถามท้ายบทที่ 7	264
บรรณานุกรม	265
ประวัติผู้แต่ง	273

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 สมรรถนะสากลสู่ความเป็นพลเมืองโลก	3
รูปที่ 1.1 การแบ่งงานออกเป็นฝ่าย ๆ และช่วงการควบคุมที่เหมาะสม	40
รูปที่ 1.2 แสดงกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์	57
รูปที่ 1.3 แสดงมุมมองด้านต่าง ๆ ของ Balanced Scorecard	62
รูปที่ 1.4 ตัวอย่างแผนที่กลยุทธ์ของสถานศึกษา	62
รูปที่ 2.1 แสดงการจัดความสอดคล้องของมิติต่าง ๆ สู่แผนที่การบริหารเชิงกลยุทธ์	72
รูปที่ 2.2 แสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมเชิงกลยุทธ์ของทุนมนุษย์	74
รูปที่ 2.3 ตัวอย่างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมเชิงกลยุทธ์ของทุนมนุษย์ในสถานศึกษา	75
รูปที่ 2.4 แสดงแบบจำลองสำหรับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารบุคลากร	82
รูปที่ 2.5 แสดงแบบจำลองในการทบทวนกลยุทธ์การบริหารบุคลากร	85
รูปที่ 2.6 แสดงพีระมิดผลของการสรรหา	93
รูปที่ 2.7 แสดงกระบวนการคัดเลือกบุคลากร	98
รูปที่ 2.8 แสดงกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	98
รูปที่ 5.1 แสดงมิติผู้นำ มิติผู้ตาม และมิติสถานการณ์	181
รูปที่ 5.2 รูปแบบของการบริหารแบบตาข่าย Nine-Nine Style (9,9 style)	200
รูปที่ 5.3 แสดงภาวะผู้นำ 4 แบบ	206
รูปที่ 6.1 รูปแบบกระบวนการจูงใจ	218
รูปที่ 6.2 ความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์	221
รูปที่ 6.3 แสดงกระบวนการมีส่วนร่วม	229
รูปที่ 7.1 แสดงวัฒนธรรม 4 แบบขององค์การ	242
รูปที่ 7.2 องค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์การ	251
รูปที่ 7.3 แสดงกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การ	252
รูปที่ 7.4 พีระมิดข้อมูล สารสนเทศ ความรู้ และปัญญา	254
รูปที่ 7.5 แสดงวงจรความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ SECI Model	255

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงคำนิยาม “องค์กร”	12
ตารางที่ 4.1 สาระความรู้และสมรรถนะของครูตามมาตรฐานความรู้	158
ตารางที่ 4.2 สาระความรู้และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานความรู้	161
ตารางที่ 4.3 สาระความรู้และสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้	165
ตารางที่ 4.4 สาระความรู้และสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ตามมาตรฐานความรู้	167
ตารางที่ 5.1 ความหมายของผู้นำ	179
ตารางที่ 5.2 ความหมายของภาวะผู้นำ	180
ตารางที่ 5.3 ความหมายภาวะผู้นำทางการศึกษา	182
ตารางที่ 5.4 การเปรียบเทียบระหว่างการบริหารจัดการและภาวะผู้นำ	193
ตารางที่ 5.5 คุณลักษณะและทักษะที่แยกผู้นำจากบุคคลที่ไม่ใช่ผู้นำ	198
ตารางที่ 5.6 แสดงรูปแบบผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพและผู้นำที่มีประสิทธิภาพ	204
ตารางที่ 7.1 นิยามความหมายวัฒนธรรมองค์กร	237
ตารางที่ 7.2 วัฒนธรรมองค์กรขององค์กร 3 แบบตามกรอบแนวคิดไออูซี	244
ตารางที่ 7.3 คุณลักษณะขององค์กรและชั้นยอด	248

การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา (Administration of Educational Organization and Personnel)

คน (Human) และทุนมนุษย์ (Human Capital) เป็นที่ยอมรับโดยกว้างขวางทั้งทางเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ว่าเป็นปัจจัยการผลิต (Factor of Production) ตลอดจนปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social and Environmental Factor) ที่สำคัญยิ่ง อันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์การและประชาสังคมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นองค์การและประชาสังคมต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและทุนมนุษย์ เพื่อเป็นต้นทุนสำคัญสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ซึ่งความรู้เป็นเครื่องมือและกลไกหลักในการสร้างความแตกต่างในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจนั้น ๆ

เนื่องด้วยความสำคัญของคนและทุนมนุษย์ดังกล่าว การศึกษาจึงถูกให้ความสำคัญในฐานะเครื่องมือหลักที่รัฐและองค์การทางสังคมจะใช้ในการพัฒนาคนและทุนมนุษย์

ในปัจจุบัน สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงระหว่างกันในบริบทโลกาภิวัตน์ (Globalization) ก่อให้เกิดความเสี่ยง ความไม่แน่นอน และความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Education To Sustainable Development) จึงมีความจำเป็นในการแก้ปัญหาและเป็นเป้าหมายของหลายประชาสังคม แม้แต่สหประชาชาติ (United Nations) ที่กำหนด ค.ศ. 2005-2014 เป็นทศวรรษแห่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Decade of Education for Sustainable Development) ซึ่งมีเป้าหมายในการเชื่อมโยงและพัฒนาการศึกษาให้ทั่วถึงและมีคุณภาพเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้

- ความเท่าเทียมกันของชายและหญิง
- การส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์
- การอนุรักษ์และความยั่งยืนของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาชนบทเพื่อความเท่าเทียม
- การยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรม
- สันติภาพและความมั่นคงของมนุษย์
- การพัฒนาความเป็นเมืองที่มีความยั่งยืน
- การบริโภคด้วยความรับผิดชอบเพื่อความยั่งยืน

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การศึกษาถูกคาดหวังไว้สูงในการแก้ปัญหาและการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืน ความเป็นธรรม และความสมดุลในประชาสังคม

ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่นักการศึกษาจะต้องทบทวนวัตถุประสงค์ ตลอดจนหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งบางประชาสังคมมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในอดีต ประชากรโลกยุคใหม่ซึ่งเป็นความหวังของสังคมในการพัฒนามิติต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันอันได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่มุ่งเน้นให้คุณลักษณะต่าง ๆ อาทิ

- เคารพ เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรม และรวมถึงความเป็นมาในอดีต
- ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่า ความแตกต่างด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมและบุคคลที่แตกต่าง
- อยู่ในโลกด้วยการบริโภคที่พอเพียงและรับผิดชอบต่อสังคม
- สามารถประเมินและบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งระดับบุคคลและสังคมได้
- เข้าใจและปรารถนาที่จะเห็นความยุติธรรมและความสมดุลเพื่อการอยู่ร่วมกันและการพัฒนา

- สำนึกถึงบทบาท สิทธิ และความรับผิดชอบต่อตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม

นอกจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว คนรุ่นใหม่ในฐานะพลเมืองของโลกที่มีความเชื่อมต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ผ่านเทคโนโลยี ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น สนธิสัญญาการค้าเสรีระหว่างประเทศ การติดต่อสื่อสาร และกระบวนการโลกาภิวัตน์อื่น ๆ จำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้และการพัฒนาสมรรถนะสากล (Global Competency) ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวมี 3 มิติ ได้แก่

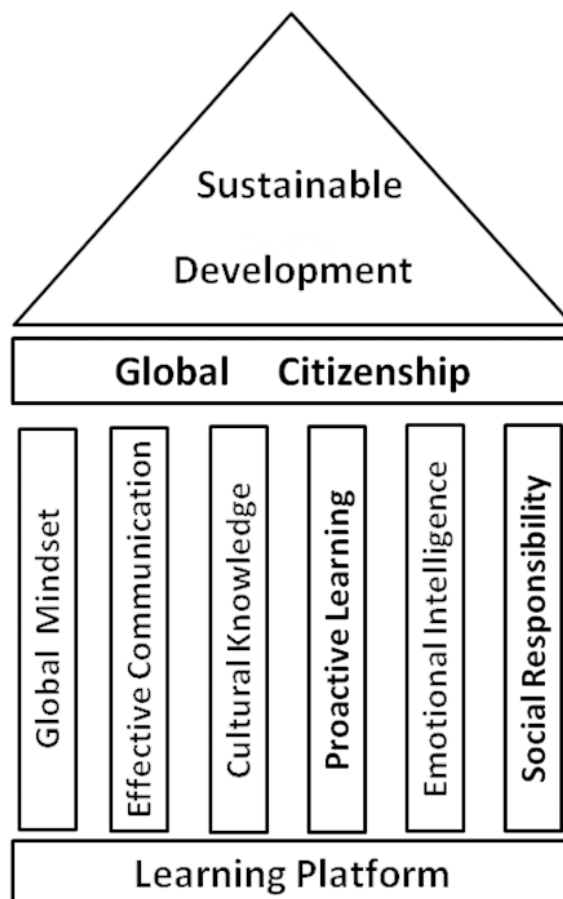
มิติที่ 1 : การพัฒนาทัศนคติที่เปิดกว้างพร้อมเรียนรู้ความแตกต่างและสิ่งที่อยู่ในโลกกว้าง

มิติที่ 2 : การพัฒนาด้านภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ติดต่อกับ และเรียนรู้

มิติที่ 3 : การพัฒนาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจความแตกต่างและภูมิหลังของประเทศและประชาสังคมต่าง ๆ

จากมิติทั้งสามที่ได้กล่าวพอสังเขปแล้ว ภาครัฐ องค์การทางสังคมและสถานศึกษา มีความจำเป็นในการพัฒนาระบบการ องค์ความรู้ และแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการ พัฒนาทรัพยากรและผู้เรียนรู้ทั้ง 3 มิติ

สมรรถนะสากลสู่ความเป็นพลเมืองโลก (Global Competencies to Global Citizenship) ของ คนรุ่นใหม่พอสรุปสังเขปได้ 6 สมรรถนะ ดังนี้

รูปที่ 1 สมรรถนะสากลสู่ความเป็นพลเมืองโลก
(Global Competencies of Global Citizenship)

สมรรถนะที่ 1 : โลกทัศน์สากล (Global Mindset) อันจะก่อให้เกิดบุคคลมองข้ามผ่านชุมชนและเผ่าพันธุ์ของตนเพื่อสามารถเรียนรู้ พัฒนา และติดต่อสื่อสารในฐานะพลเมืองโลกได้

สมรรถนะที่ 2 : การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) ซึ่งรวมถึงความสามารถทางภาษาสากล เช่น ภาษาอังกฤษ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเป็นเครื่องมือการติดต่อสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์ และการเรียนรู้

สมรรถนะที่ 3 : ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural Knowledge) ทำให้บุคคลเข้าใจและเห็นคุณค่าความแตกต่าง ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและสันติภาพระหว่างบุคคล

สมรรถนะที่ 4 : การเรียนรู้อย่างก้าวหน้า (Proactive Learning) เป็นสมรรถนะที่มีความจำเป็นทำให้บุคคลเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งความแตกต่างและความเหมือนในโลกอย่างไม่มีที่สิ้นสุดผ่านเครื่องมือทางเทคโนโลยี ประสพการณ์ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

สมรรถนะที่ 5 : ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) คือ สมรรถนะที่ทำให้บุคคลมีความอดทนในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับสิ่งที่มีได้คาดหมายหรือความแตกต่าง รวมถึงสามารถปรับตนเองเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

สมรรถนะที่ 6 : ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทำให้บุคคลเคารพและปฏิบัติตามสิทธิที่มีโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจให้ดีขึ้น

นอกจากนโยบายภาครัฐและความร่วมมือของภาคสังคมต่าง ๆ แล้ว สถานศึกษาเป็นองค์การหลักที่เป็นกลไกการเรียนรู้ (Learning Platform) สามารถพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะสากลและการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารสถานศึกษาและองค์การทางการศึกษา ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาและองค์การทางการศึกษาสู่เป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตอันจะนำไปสู่คุณภาพและสมรรถนะของผู้เรียน

หนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอความรู้พื้นฐาน ตลอดจนแนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการบริหารและนำพาองค์กรทางการศึกษาและสถานศึกษาสู่การพัฒนาประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) (ดูหน้า 46) เพื่อตอบสนองของยุทธศาสตร์และพันธกิจของแต่ละองค์กรในการดำเนินการสู่การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาและสู่ความยั่งยืน

บทที่ 1 (ทฤษฎีและหลักการการบริหารองค์กรและการบริหารการศึกษา) ผู้เขียนได้เสนอและอธิบายทฤษฎีและหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับองค์กรและการบริหารการศึกษา ตลอดจนการบริหารองค์กรเชิงกลยุทธ์ ใน**บทที่ 2** (หลักการและกระบวนการบริหารบุคลากรทางการศึกษา) จะเป็นหลักการต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ส่วนหลักการ กระบวนการ และรูปแบบต่าง ๆ ของการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ใน**บทที่ 3** (การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา) **บทที่ 4** (มาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา) ผู้เขียนได้นำเสนอมาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้กำหนดโดยคุรุสภา ซึ่งเป็นองค์การวิชาชีพทางการศึกษา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะที่กำหนดดังกล่าวนี้พึงเป็นคุณลักษณะและสมรรถนะพื้นฐานสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งแต่ละองค์กรและสถานศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจและพัฒนาบุคลากรตามแนวทางดังกล่าว สำหรับ**บทที่ 5** (ภาวะผู้นำทางการศึกษา) ผู้เขียนได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและบุคลากรสู่เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสู่เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ใน**บทที่ 6** (แรงจูงใจและการมีส่วนร่วม) ผู้เขียนได้อธิบายแนวคิดและกระบวนการสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมเพื่อให้บุคลากรในองค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสู่เป้าหมายร่วมกันขององค์กรและสถานศึกษา ใน**บทที่ 7** (วัฒนธรรมองค์กรและองค์กรแห่งการเรียนรู้) ซึ่งเป็นบทสุดท้าย ผู้เขียนได้อธิบายถึงวัฒนธรรมองค์กรและการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรทางการศึกษา เนื่องจากปัจจุบันสังคมเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ซึ่งความรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ โดยเฉพาะปัจจุบันที่ความรู้และข้อมูลเปลี่ยนแปลงและกระจายอย่างรวดเร็ว องค์กรที่เอื้ออำนวยการเรียนรู้แก่สมาชิกย่อมสามารถพัฒนาตนเองสู่การเป็นองค์กรที่มีศักยภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้